

*Anna Ogonowska**

**Polityka informacyjna Wspólnot
i Unii Europejskiej
w sprawozdaniach za lata 1958–2007.**

Część 1. Lata 1958–1992

W 1957 r. Zgromadzenie Ogólne Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (obecnie Parlament Europejski) wezwało Wysoką Władzę (obecnie Komisję Europejską) do zamieszczania w sprawozdaniach rocznych¹ z działalności Wspólnoty rozdziału o informowaniu opinii publicznej i prasy.² Polecenie było wykonywane, a zwyczaj ten został przejęty także przez dwie Wspólnoty powstałe w 1958 r. (Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej) i jest praktykowany do dziś przez Unię Europejską. Celem niniejszego artykułu jest analiza wspólnotowej i unijnej polityki informacyjnej na podstawie informacji zapisanych w sprawozdaniach z lat 1958–2007. Do 1966 r. każda z trzech istniejących Wspólnot publikowała odrębne sprawozdania, a od 1967 r. trzy Wspólnoty (od 2003 r. już tylko dwie) wydają co roku jeden wspólny raport. W artykule wzięto pod uwagę sprawozdania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) za lata 1958–1966 oraz sprawozdania zbiorcze za okres 1967–2007. Celem artykułu jest przedstawienie propozycji periodyzacji polityki informacyjnej oraz zaprezen-

* Dr **Anna Ogonowska** – Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego.

¹ Obowiązek sporządzania sprawozdań rocznych z działalności Wspólnot nałożyły na Komisję Europejską traktaty. Obecnie jest to art. 173 Traktatu o Wspólnocie Europejskiej oraz art. 125 Traktatu o Euratomie.

² Resolution relative à l'information de l'opinion publique sur l'activité de la Communauté et plus spécialement de l'Assemblée Commune. *Journal officiel de la Communauté européenne du charbon et de l'acier* z 11.3.1957, s.104–105.

towanie zagadnień, które odegrały kluczową rolę w działalności informacyjnej Wspólnot i Unii Europejskiej.

1. Uwagi wstępne

Sprawozdania roczne stanowią w oficjalnej dokumentacji materiał dość pewny i jednorodny, jednak ich dokładniejsza analiza nakazuje ostrożną interpretację. Przede wszystkim należy pamiętać, że sposób redagowania sprawozdania rocznego zmieniał się kilkakrotnie w ciągu badanych 50 lat. Czasami taka zmiana może świadczyć o ewolucji sposobu myślenia o polityce informacyjnej, ale może również wynikać z zupełnie innych przyczyn, np. być związana z reorganizacją Komisji Europejskiej.

Opisy polityki informacyjnej składają się najczęściej z dwóch elementów: omówienia sposobu prowadzenia tej polityki oraz prezentacji najważniejszych działań informacyjnych. W pierwszych latach opisy działań informacyjnych były dosyć szczegółowe. Z czasem, gdy zakres prowadzonych operacji się rozszerzał, opisy te skracano, doprowadzając w ostatnich latach (od 2004 r.) do prawie całkowitego pominięcia tej części. Pozornie mogłoby świadczyć to o ograniczeniu działań informacyjnych, co oczywiście nie jest zgodne z prawdą. Ta widoczna zmiana związana jest wyłącznie z nową koncepcją prezentacji działalności UE w raportach rocznych. Analizując sprawozdania, można mieć również do czynienia z sytuacją, w której jakieś działanie opisywane konsekwentnie przez kilka lat nagle, w kolejnym roku znika z raportu. Może to oznaczać, że w danym roku nie należało już do działań priorytetowych albo wprost przeciwnie, że stało się tak podstawową i oczywistą formą działalności informacyjnej, że już się o niej nawet nie wspomina.

Zadaniem kolejnych sprawozdań jest zwykle wykazanie, że w stosunku do roku poprzedniego osiągnięto postępy w określonych dziedzinach. W niektórych przypadkach powtarzające się zapisy o rozwijaniu konkretnych działań (np. współpracy między Komisją Europejską a państwami członkowskimi) mogłyby sugerować, że na tym polu osiągnięto już bardzo wiele, ale równie dobrze ciągłe powracanie do tego zagadnienia może oznaczać, iż ta właśnie dziedzina sprawiała wiele trudności i postępy w tym zakresie wcale nie były imponujące.

Powyższe uwagi prowadzą do wniosku, że danych o polityce informacyjnej zawartych w sprawozdaniach nie można uznać za kompletne źródło wiedzy, a interpretować je należy, wspomagając się

także wiedzą pochodzącą z innych źródeł. Ze względu na wszystkie wymienione ograniczenia analizowanego materiału artykuł stanowi próbę poszukiwania danych na temat wszelkich zmian, jakim podlegała ta polityka, jednak bez aspiracji do całościowego opisu jej historii. Ma on stanowić wyjściowy materiał do dalszych badań na ewolucją polityki informacyjnej UE.

Wśród teoretyków i badaczy komunikacji społecznej nie ma zgodności co do tego, jak nazwać działania informacyjne realizowane przez państwo. Można stosować określenia: marketing polityczny, komunikacja polityczna, kampania informacyjna, polityka komunikacji, polityka informacji, a nawet propaganda.³ Tym trudniej jest jednoznacznie zdefiniować, czym są działania informacyjne wielkiej organizacji międzynarodowej, jaką są Wspólnoty Europejskie. Na potrzeby tego artykułu przyjęto roboczy, ogólny termin „polityka informacyjna” zaczerpnięty z nauki o informacji i oznaczający tam zespół praw, rozporządzeń, polityk zachęcających, zniechęcających lub regulujących tworzenie, wykorzystywanie, gromadzenie i przekazywanie informacji,⁴ jednak definitywne rozstrzygnięcie problemu terminologicznego wymagałoby odrębnych badań.

2. Periodyzacja polityki informacyjnej UE

1958–1967. Tworzenie struktur, pierwsze podejście do działań informacyjnych

Dane o działalności informacyjnej po raz pierwszy zostały wyodrębnione w sprawozdaniu za okres od 16 maja 1960 r. do 30 kwietnia 1961 r. i od tego czasu z nielicznymi wyjątkami zagościły na stałe w raportach rocznych. W pierwszym okresie tworzone zręby instytucjonalne działalności informacyjnej, powołując do życia na potrzeby trzech Wspólnot Wspólną Służbę ds. Prasy i Informacji,⁵ Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich oraz mianując rzeczników prasowych Wysokiej Władzy oraz Komisji EWG i Euratomu.

³ Por.: R.Riedel, *Information campaign directed by the government or „government political marketing”*, „Studia Medioznawcze” 1/2008, s.32–42.

⁴ I.Rowlands, *Understanding information policy: concepts, framework and research tools*, „Journal of Information Science” no. 1/1996, s.13–25.

⁵ W rezolucji z 24.11.1960 r. Parlament Europejski ubolewa, że Wspólna Służba ds. Prasy i Informacji została utworzona tak późno. Por.: *Résolution sur les problèmes de l’information dans les Communautés européennes*, O.J., 16.12.1960, s.1510–1511.

Okres ten kończy się z wejściem w życie Traktatu o fuzji, który zmienił ustalony porządek instytucjonalny.

Już w pierwszym sprawozdaniu działania informacyjne zostały podzielone na kierowane do państw członkowskich i dla zagranicy. Zadziwiające jest, że w tym pierwszym okresie większe znaczenie miały działania skierowane poza państwa członkowskie, co można tłumaczyć chęcią zaistnienia na arenie międzynarodowej. Zgodnie z tym kierunkiem działań Wspólna Służba ds. Prasy i Informacji, która miała swoje siedziby w Brukseli i Luksemburgu, utworzyła zagraniczne biura informacyjne (*bureaux des presse et d'information*) w Waszyngtonie i Londynie, a później także w Genewie, Nowym Jorku oraz w Montevideo (Urugwaj), ustanawiając tym samym kanały rozpowszechniania informacji i dokumentacji. Biuro w Genewie nawiązywało kontakty z ulokowanymi w tym mieście organizacjami międzynarodowymi i je informowało, w Nowym Jorku – obsługiwało Organizację Narodów Zjednoczonych, natomiast w Montevideo – stanowiło ośrodek informacji dla Ameryki Łacińskiej. Biura te wydawały „Biuletyn Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej” dystrybuowany w językach państw, w których były ulokowane.⁶ Część biur zajęła się udostępnianiem materiałów i te przyjmowały postać małych bibliotek, inne specjalizowały się w utrzymywaniu kontaktów z istotnymi dla polityki informacyjnej osobami lub instytucjami.

Także działalność rzeczników prasowych, którzy w polityce informacyjnej tego okresu odgrywali bardzo ważną rolę,⁷ była skierowana w dużej części poza granice państw „szóstki”. Przygotowywali oni przede wszystkim materiały informacyjne dla przedstawicielstw państw członkowskich w państwach trzecich oraz dla zagranicznych biur informacyjnych. Sztandarowymi pozycjami tamtego okresu były dwumiesięcznik „Courier” dla przedstawicielstw dyplomatycznych i „Vade-mecum”, które miało być pomocne w reprezentowaniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej na świecie. Rzecznicy z pomocą ekspertów z państw członkowskich przygotowywali materiały o celach i osiągnięciach EWG. Ich wiedzę wykorzystywała także Wspólna Służba ds. Prasy i Informacji do przygotowania publikacji

⁶ Każde biuro wydawało trochę inną jego wersję.

⁷ W latach 1958–1967 rzecznicy prasowi odgrywali bardzo ważną rolę w polityce informacyjnej.

Później ich znaczenie malało, chociaż działalność rzeczników jest szczegółowo dokumentowana w sprawozdaniach aż do roku 2003.

i filmów. Zajęli się oni również obsługą agencji radiowo-informacyjnych, a później także telewizyjnych, prasy fachowej (ekonomicznej, prawniczej, rolniczej, transportowej) oraz dziennikarzy akredytowanych w Brukseli. Już w tych pierwszych latach jako zasadę przyjęto stałe kontakty ze światem mediów realizowane przez codzienną konferencję prasową, na której podawano syntetyczną informację o rozwoju integracji gospodarczej, jak również przez podawanie informacji w sytuacjach kryzysowych. Na konferencjach prasowych informowano o każdym nowym projekcie Komisji EWG. Rzecznicy przygotowywali notki informacyjne, do wykorzystania przez prasę, radio i telewizję, dotyczące bieżących wydarzeń, np. przygotowań do akcesji Wielkiej Brytanii⁸ lub decyzji związanych z polityką rolną itp. Poza tym na potrzeby dziennikarzy otwarto w Brukseli studio mogące współpracować z różnymi sieciami nadawczymi.

W działaniach informacyjnych skierowanych poza granice państw członkowskich specjalne miejsce zajmowały państwa Afryki, Karaibów i wysp Pacyfiku (AKP). Wysiłkom podejmowanym na rzecz zawarcia porozumień z tymi państwami towarzyszyły działania informacyjne realizowane głównie drogą radiową (comiesięczne audycje), później także za pomocą programów telewizyjnych. W tym celu nawiązywano współpracę z lokalnymi organizacjami radiowymi, np. z Radiem Leopoldville (Demokratyczna Republika Konga). Działania te były podejmowane zgodnie z zapotrzebowaniem afrykańskich władz i dotyczyły np. funkcjonowania Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR) lub umów stowarzyszeniowych z Yaoundé (Kamerun). Rzecznicy przygotowywali informacje dla prasy afrykańskiej, powstawały broszury i opracowania dotyczące EFR, publikowano wywiady i reportaże. Natomiast zadaniem brukselskiego oddziału, odpowiedzialnego za politykę rozwoju, było odpowiadanie na pytania, utworzenie minibiblioteki udostępniającej dokumenty z tej dziedziny, opracowywanie broszur oraz udział w targach i wystawach. Pod koniec omawianego okresu zwrócono uwagę także na potrzebę podawania informacji społeczeństwom państw członkowskich nt. Afryki i stowarzyszenia z państwami AKP.

Odrębną gałąź stanowiły działania informacyjne skierowane do członków Wspólnot Europejskich. Wspólna Służba ds. Prasy i Informacji już w pierwszych latach utworzyła swoje biura w Bonn,

⁸ Pierwsza próba przystąpienia do Wspólnot Wielkiej Brytanii zablokowana przez Francję.

Hadze, Paryżu i Rzymie, ustanawiając tym samym ważne ośrodki przekazywania informacji państwom członkowskim. Podjęto także współpracę z sieciami radiowo-telewizyjnymi tych państw mającą na celu emisję programów z okazji ważnych wydarzeń w działalności Wspólnot. Służby wspólnotowe przygotowywały materiały do wyemitowania na antenie lub służyły pomocą w tworzeniu programów o integracji europejskiej (np. na temat polityki rolnej, energii jądrowej, Euratomu, Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali). Podejmowano również liczne starania, aby nawiązane stosunki z mediami miały charakter stałej współpracy.

Jednakże dość szybko stwierdzono, że najważniejszą rolę spełnia informacja pisana, dlatego coraz większą wagę zaczęto przykładac do wyglądu i jakości publikacji, a także map. Ich liczba z roku na rok gwałtownie rosła, bardzo szybko osiągały milionowe nakłady, rozszerzał się również zasięg językowy (publikowano nie tylko w językach urzędowych, ale też po angielsku, hiszpańsku, portugalsku, norwesku i grecku). Wzrost liczby publikacji doprowadził do powstania biblioteki i fototeki dla dziennikarzy i środowisk akademickich. Podobne ośrodki dokumentacji powstawały w biurach Wspólnej Służby ds. Prasy i Informacji w państwach członkowskich i poza nimi. W celu usprawnienia procesu informowania o wydawnictwach co miesiąc sporządzano spis publikacji wspólnotowych i rozpowszechniano go w tych biurach. Sporządzano także, ciesząc się sporym zainteresowaniem, spis książek i artykułów o integracji europejskiej. W tym czasie wyrażono także potrzebę: utworzenia indeksu rzeczowego publikacji wspólnotowych, założenia centralnej biblioteki w Brukseli, zautomatyzowania katalogów. Zwiększanie się liczby dokumentów i publikacji ujawniło również problemy organizacyjne z tłumaczeniami.

W omawianym okresie bardzo duże znaczenie miały wystawy i targi, w których udział brały Wspólnoty. Dość szybko jednak zrezygnowano z tej formy rozpowszechniania informacji i ograniczono się do najważniejszych imprez międzynarodowych. Objazdowe wystawy na tematy wspólnotowe z powodzeniem jednak stosowano jeszcze przez długi czas w akcjach o znaczeniu regionalnym i lokalnych.

Nieustającym powodzeniem cieszyły się od samego początku wizyty, staże i konferencje w głównych siedzibach instytucji wspólnotowych. Korzystali z nich parlamentarzyści, dziennikarze, urzędnicy, studenci, młodzież, politycy i przedstawiciele świata biznesu oraz kręgów przemysłowych. Ta bezpośrednia forma prezentacji

działalności Wspólnot jest praktykowana do dziś i obejmuje coraz szerszy krąg zainteresowanych.

Już w pierwszych sprawozdaniach można znaleźć relację dotyczącą działań informacyjnych skierowanych do wybranych grup odbiorców. W tym okresie szczególne działania były podejmowane w stosunku do robotników, rolników i związków zawodowych, wymienionych już państw AKP oraz do środowisk akademickich. Dobór tych grup nie był przypadkowy. Robotnicy i rolnicy byli największą grupą zawodową, na którą wpływ miały działania EWG, państwa AKP stanowiły priorytetowy obszar w działaniach zewnętrznych, natomiast środowiska akademickie – świetne medium do rozpowszechniania informacji o integracji europejskiej.

Docieranie do środowisk robotniczych realizowano przez umieszczenie w programach edukacji zawodowej informacji o Wspólnotach Europejskich. Nawiązano współpracę ze związkami zawodowymi, informowano dziennikarzy specjalizujących się w problematyce związkowej, organizowano wizyty związkowców w siedzibach instytucji wspólnotowych. W publikacjach dla tego środowiska omawiano problemy pracowników migrantów, mechanizację i przemiany w przemyśle. Przy opisywaniu tych zagadnień w sprawozdaniach rocznych po raz pierwszy padło hasło decentralizacji działań.⁹

Informacja dla środowisk rolniczych i wiejskich była związana z realizowaną przez EWG polityką rolną i tworzeniem wspólnego rynku. Powstawały specjalistyczne publikacje, czasopisma i filmy na ten temat, dla dziennikarzy organizowano konferencje, dla zorganizowanych grup rolników — wizyty w Brukseli. Szczególną atencją otaczano młodych rolników, a także studentów uczelni rolniczych. Oddziaływano na wpływowo osobistości, które traktowano jako multiplikatorów informacji. O tym, że zagadnienie to traktowano bardzo poważnie, świadczą regularne spotkania szefów służb informacyjnych ministerstw rolnictwa państw „szóstki”, którzy opracowywali programy działań w tym zakresie. Podobnie jak w przypadku działań informacyjnych dla środowisk robotniczych i związkowych, w wybranych krajach członkowskich przeprowadzono zdecentralizowane akcje informacyjne. We Francji były to sesje w Narodowym Centrum Młodych Rolników, natomiast we Włoszech

⁹ Hasło, które w późniejszym okresie pojawia się bardzo często w sprawozdaniach i stanowi jedną z kluczowych cech polityki informacyjnej Unii Europejskiej.

stowarzyszenie prasy rolniczej oraz Ministerstwo Rolnictwa organizowały regionalne seminaria.

Na szczególną uwagę zasługują działania informacyjne skierowane do środowisk akademickich. Ze sprawozdań wynika, że odpowiadały one na rosnące zapotrzebowanie tych kręgów na informacje o Wspólnotach Europejskich. Przede wszystkim umożliwiono naukowcom i studentom bezpośrednio badanie zagadnień integracji europejskiej podczas wizyt studyjnych w siedzibach instytucji wspólnotowych, organizowano seminaria i konferencje, ułatwiano wydawanie publikacji. W 1959 r. ufundowano nagrodę dla autorów najlepszych opracowań nt. Wspólnot Europejskich. Na konkurs ten z każdym rokiem wpływało coraz więcej zgłoszeń (na temat WE pisano w tym czasie już nawet doktoraty). Komisja Europejska do tego stopnia zaczęła się interesować uczelniami, na których podjęto badania nad integracją europejską i tematykę tę włączono do programów nauczania, że zaczęła tworzyć spis tych placówek.

Wspólnotami Europejskimi interesowali się nie tylko naukowcy państw członkowskich. Na początku lat 60. XX w. w Atenach i Dublinie powstały niezależne ośrodki dokumentacji dotyczącej Wspólnot Europejskich. Pomysł powołania ich do życia bardzo się spodobał Wspólnej Służbie ds. Prasy i Informacji, co doprowadziło do utworzenia podobnych placówek przy jej wspólnotowych i pozawspólnotowych biurach informacyjnych. Podjęto także pomysł tworzenia takich ośrodków w szkołach wyższych i zrealizowano go w następnym latach, dzięki czemu do dziś na uczelniach całego świata można korzystać z ośrodków dokumentacji europejskiej.

Oddzielne działania skierowano do młodzieży. Przygotowywano dla niej dokumentację (mapy, broszury), opracowywano programy i podręczniki o Wspólnotach Europejskich, podjęto współpracę z organizacjami młodzieżowymi. Pracowano również nad włączeniem treści europejskich do systemów edukacyjnych państw członkowskich. Dla młodzieży organizowano coroczne konkursy fotograficzne.

W tym pierwszym okresie nie tylko podejmowano konkretne działania informacyjne, ale zaczęto poddawać analizie tworzoną politykę informacyjną. Pierwsze memorandum na jej temat przedstawił COREPER Radzie Ministrów latem 1964 r.¹⁰ Był to dokument wyjściowy do dyskusji nad budżetem na działania informacyjne na

¹⁰ *Memorandum sur la politique des Communautés en matière d'information*, Bruxelles, 2.07.1964 [tekst niepublikowany].

rok 1965. Rada Ministrów, debatując nad memorandum, zaleciła rozwój i racjonalizację działań, utworzenie grupy ekspertów narodowych do spraw informacji (miała wspierać rzeczników prasowych i Wspólną Służbę ds. Prasy i Informacji) oraz zaleciła korzystanie z pośrednictwa ambasad państw członkowskich w państwach stowarzyszonych i trzecich. Rok później Rada potwierdziła konieczność zwiększania wysiłków w przekazywaniu informacji za granicę, ale bez ograniczania działań informacyjnych wobec państw „szóstki”.

W celu racjonalizacji prac co roku przygotowywano programy informacyjne, w których wymieniano główne kierunki działań. W tym okresie krystalizowały się także obowiązki służb informacyjnych. Na przykład do zadań Wspólnej Służby należało przekazywanie opinii publicznej we Wspólnotach i poza nimi wiadomości o głównych problemach integracji i bieżących wydarzeniach oraz szczegółowe i pogłębione informowanie wybranych grup (tj. środowisk robotniczych, rolniczych, akademickich i organizacji młodzieżowych) o konieczności rozwoju integracji.

1968–1972. Reorganizacja instytucjonalna

Pierwsze lata integracji stworzyły solidne podwaliny polityki informacyjnej Wspólnot Europejskich. W 1967 r. rozpoczęto tworzenie jednej Komisji i jednej Rady dla trzech Wspólnot Europejskich. W sprawozdaniu za rok 1968 nie można znaleźć danych o prowadzonych działaniach informacyjnych, co należałoby raczej tłumaczyć reorganizacją wewnątrz Komisji Europejskiej niż zawieszeniem tych działań. Sprawozdanie zawiera jednak informacje o nowej strukturze Komisji, w której pozostawiono wydzielony oddział rzeczników prasowych, natomiast zadania Wspólnej Służby ds. Prasy i Informacji przejęła X Dyrekcja Generalna ds. Prasy i Informacji. Kolejne roczniki sprawozdań przynoszą informacje o działalności tych dwóch wyodrębnionych sekcji. X Dyrekcja Generalna dość szybko wyodrębniła w swojej strukturze dyrekcję ds. informacji i dyrekcję ds. środków informacyjnych. Pierwsza odpowiedzialna była za przygotowanie programów informacyjnych odzwierciedlających działalność instytucji wspólnotowych oraz za analizę realizowanych programów, druga natomiast – za realizację programów informacyjnych, czyli udział w wystawach, przeprowadzanie kampanii informacyjnych, wydawanie publikacji i materiałów audiowizualnych, obsługę wizyt studyjnych itd. Zarządzanie biurami zagranicznymi oraz informacją przeznaczoną dla wybranych grup

odbiorców podlegało bezpośrednio kierownictwu Dyrekcji Generalnej.

Choć w omawianym okresie miały miejsce istotne zmiany instytucjonalne, rewolucyjnych zmian polityki informacyjnej nie było. W kolejnych latach kontynuowano realizację wyznaczonych wcześniej zadań. Wyraźnie jednak widać pogłębioną analizę podejmowanych działań. Okres ten stanowi etap przygotowawczy do nowego rozdziału w polityce informacyjnej, jaki nastąpił w latach 70. XX w., i kończy się wraz z pierwszym rozszerzeniem Wspólnot (o Wielką Brytanię, Irlandię i Danię).

W sprawozdaniu z 1969 r. znajduje się stwierdzenie, że społeczeństwa państw członkowskich były nastawione zyczliwie do Wspólnot Europejskich. Uznano wtedy, że taki efekt osiągnięto dzięki odpowiednio prowadzonej polityce informacyjnej. Był to jeden z nielicznych momentów, w których wyrażano się tak optymistycznie o tych działaniach.

Jak już wspomniano, w okresie tym kontynuowano linię wyznaczonych wcześniej działań. Nadal za najważniejszą uznawano informację pisaną, dlatego w coraz większych nakładach wydawano oficjalne publikacje Wspólnot. W 1969 r. powołano do życia Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, którego drugim pod względem ważności zadaniem, po publikacji „Dziennika Urzędowego Wspólnot Europejskich”, było wydawanie i rozpowszechnianie publikacji X Dyrekcji Generalnej ds. Prasy i Informacji. Podczas reorganizacji Komisji Europejskiej nie zlikwidowano biur informacyjnych w stolicach państw członkowskich ani w państwach trzecich. Nadal ich zadaniem było wydawanie publikacji rozpowszechnianych w regionie ich działania. W zakresie informacji audiowizualnej kontynuowano współpracę z krajowymi organizacjami radiowo-telewizyjnymi. Rzecznicy prasowi na codziennych konferencjach podawali do wiadomości bieżące informacje o działaniach Komisji Europejskiej oraz o spotkaniach Rady i obradach Parlamentu Europejskiego. Udział w targach i wystawach został ograniczony do najbardziej prestiżowych imprez poza granicami Wspólnot. Bez zmian pozostały grupy, do których kierowanie informacją uznawano za priorytetowe. Nadal były to środowiska akademickie, związki zawodowe, robotnicy i rolnicy. Pod koniec poprzedniego okresu dało się zauważyć wzrastające zainteresowanie młodzieżą, natomiast w omawianym przedziale czasu działania do nich kierowane osiągnęły

apogeum,¹¹ a w sprawozdaniu za 1970 r. dominują nad innymi działaniami.

Na zakończenie można dodać, że pierwsze rozszerzenie Wspólnot nie zostało potraktowane priorytetowo w działalności informacyjnej, lecz na równi z innymi wydarzeniami. Natomiast w okresie tym pojawiają się pierwsze wycinkowe sondaże opinii publicznej, których wyniki w coraz większym stopniu przykuwały uwagę polityków z Brukseli.

1973–1979. W poszukiwaniu nowego wizerunku Wspólnot Europejskich

Lata 70. XX w. to nowy etap w polityce informacyjnej Wspólnot Europejskich, ponieważ w tym okresie instytucje wspólnotowe po raz pierwszy zwróciły baczną uwagę na sposób, w jaki obywatele państw członkowskich postrzegają Wspólnoty. Poczynione spostrzeżenia nie zadowalały instytucji wspólnotowych, w związku z czym stwierdzono, że zadaniem polityki informacyjnej jest nie tylko informowanie, ale również kształtowanie nastawienia obywateli do Wspólnot. Działania Komisji Europejskiej w tym okresie zmierzały do zmiany wizerunku Wspólnot Europejskich przede wszystkim w społeczeństwach państw członkowskich, a także poza nimi.

W państwach członkowskich starano się przybliżyć Wspólnoty do zwykłego obywatela i pobudzić europejską świadomość przez wyjaśnianie historycznego znaczenia struktur europejskich. Celem tych zabiegów było uzyskanie poparcia i udziału w realizacji procesu integracji europejskiej. Społeczeństwom innych krajów próbowano wyjaśnić, czym są Wspólnoty i jaki jest ich wkład w światowy pokój i dobrobyt.

Założenia te realizowano przez stałe informowanie o głównych kierunkach działalności Wspólnot Europejskich, ich propozycjach i decyzjach, wskazując na etapy rozwoju, podkreślając osiągnięty postęp oraz znaczenie dla poszczególnych państw. Działania skierowane były do wszystkich, ale szczególnie do świata biznesu, polityków, związków zawodowych, rolników, konsumentów i młodzieży oraz środowisk akademickich. Przekazywano informacje o każdej

¹¹ W 1969 r. szefowie rządów państw członkowskich na spotkaniu w Hadze stwierdzili, że we wszystkich działaniach Wspólnot należy mieć także na uwadze młodzież. Por.: pkt 16 *Final communiqué of the Conference of the Heads of State or Government. The Hague 1–2 December 1969*, „Bulletin of the European Communities” no 1/1970, s.16.

aktywności, ale skupiano się na wybranych tematach (wybory do Parlamentu Europejskiego, Unia Gospodarcza i Walutowa, Wspólna Polityka Rolna, polityka przemysłowa, rozszerzenie). Nadal najważniejsze pozostawały publikacje drukowane, chociaż coraz bardziej obciążały budżet przeznaczony na politykę informacyjną. W tym okresie zmodernizowano także studio telewizyjne w siedzibie Komisji Europejskiej, dostosowując je do przekazu telewizji kolorowej. Zdając sobie sprawę, że przy ograniczonych środkach nie da się osiągnąć spektakularnych sukcesów, planowano działania długofalowe, obliczone na powolne wtapianie się tematyki europejskiej w problemy codzienności. Przyjęto również założenie, że polityka informacyjna powinna być dostosowana do warunków poszczególnych państw.

W rezolucji z początku 1972 r. Parlament Europejski zwrócił Komisji Europejskiej uwagę na konieczność stworzenia narzędzi do oceny reakcji społeczeństw na decyzje podejmowane we Wspólnotach. Idąc za tym wskazaniem, Komisja Europejska przeprowadziła w 1973 r. w krajach „dziewiątki” szeroko zakrojone badanie opinii publicznej, które wykazało, że społeczeństwa państw założycielskich w większym stopniu niż społeczeństwa nowych państw członkowskich (Brytyjczycy, Irlandczycy i Duńczycy) obdarzają zaufaniem Wspólnoty. Badanie ujawniło również, że we wszystkich państwach odczuwa się niedostatek informacji o Wspólnotach. W kolejnym roku Komisja Europejska podjęła decyzję o systematycznym przeprowadzaniu sondaży opinii publicznej (dwa razy do roku), zapoczątkowując tym samym istnienie Eurobarometru.¹² Badania opinii publicznej do dziś stanowią bardzo ważne narzędzie uzyskiwania informacji na potrzeby procesu decyzyjnego Unii Europejskiej, szczególnie w zakresie polityki informacyjnej.

W tym okresie dużo uwagi poświęcono decentralizacji. Wychodząc z założenia, że nie wszystkie działania informacyjne mogą być skutecznie prowadzone z „kwatery głównej”, stwierdzono, że najważniejszą rolę w tej kwestii mają zagraniczne biura informacyjne Komisji Europejskiej (*Press and Information Office*).¹³ Rozwinięto

¹² http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm.

¹³ Warto przypomnieć, że Komisja Europejska może tworzyć w państwach członkowskich swoje reprezentacje, natomiast w państwach trzecich – przedstawicielstwa. W jednych i drugich mogą istnieć także biura informacyjne Komisji. Jeżeli w danym państwie nie zostało otwarte oddzielne biuro informacyjne, jego funkcje spełniały najczęściej reprezentacja lub przedstawicielstwo, oczywiście traktując to zadanie jako jedno z wielu.

zatem sieć tych biur, tworząc nowe ośrodki w stolicach wszystkich państw członkowskich, a także ich regionalne oddziały w Edynburgu i Cardiff (Wielka Brytania). Decentralizacja dotyczyła także działań poza granicami Wspólnot, dlatego nowe biura informacyjne utworzono w Ankarze (Turcja), Atenach (Grecja), Tokio (przy przedstawicielstwie Komisji w Japonii), Ottawie (Kanada), Lizbonie (Portugalia) oraz Bangkoku (Tajlandia). W planach było również otwarcie biura informacyjnego w Madrycie (Hiszpania). Komisja Europejska wykorzystywała również do celów informacyjnych swoje przedstawicielstwa w krajach konwencji z Lomé i w innych państwach (np. Izraelu, krajach Maghrebu) oraz biura informacyjne ambasad państw członkowskich w państwach trzecich (w Brukseli odbyło się spotkanie pracowników ambasad odpowiedzialnych za informację). W założeniu główna siedziba Komisji Europejskiej miała koordynować, udzielać wskazówek oraz inicjować przekaz informacji, który docierał do jej biur na całym świecie, a następnie przekazywany był przez nie dalej, na peryferie. Biura informacyjne wydawały *newsletter* z przeznaczeniem dla prasy lokalnej i fachowej, organizowały spotkania i seminaria dla dziennikarzy, konkursy dla czytelników, objazdowe wystawy oraz przeprowadzały regionalne kampanie informacyjne (*public relations campaigns*). Poza tym miały gromadzić informacje zwrotne i przekazywać je do centrali w celu lepszego dostosowania programów informacyjnych do lokalnej rzeczywistości. W latach 70. XX w. działania biur informacyjnych wspierały *mobile team* – grupy mówców zaangażowanych w promowanie idei integracji europejskiej.¹⁴

Informacja o pierwszej przeprowadzonej kampanii informacyjnej w sprawozdaniach rocznych pojawia się w 1975 r. w związku z referendum dotyczącym pozostania Wielkiej Brytanii we Wspólnotach. Następne związane były z działalnością biur informacyjnych oraz z przygotowaniem do pierwszych bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego. W tym okresie kampanie stanowiły sporadycznie stosowane narzędzie informowania, ale ich znaczenie w kolejnych latach rosło.

Na specjalną uwagę zasługuje kampania informacyjna związana z wyborami do Parlamentu Europejskiego. O ile zwykle kampanie kierowane były do ściśle określonego odbiorcy, o tyle w tym przypadku starano się dotrzeć do jak najszerszej publiczności. W kampanii wykorzystano przede wszystkim media, a podstawowym jej

¹⁴ W późniejszych latach grupy te będą nosiły nazwy Team 92 i Team Europe.

zadaniem było zainteresowanie Parlamentem oraz zachęcenie do udziału w wyborach. Obok kampanii informacyjnej toczyła się kampania polityczna osób, które ubiegały się o mandaty posłów.

Działania informacyjne z roku 1978 i 1979 prawie w całości były podporządkowane zbliżającym się wyborom. Ich program został przygotowany przez Komisję Europejską i Parlament. Było to pierwsze duże przedsięwzięcie informacyjne realizowane wspólnie przez te dwie instytucje. Miało ono na celu popularyzowanie wiedzy o Parlamencie, a także o samych Wspólnotach Europejskich, zwrócenie uwagi obywateli na wybory oraz zachęcenie ich do udziału w głosowaniu. Dla każdego państwa członkowskiego został opracowany specjalny program, który miał wpłynąć na kształtowanie opinii publicznej. Bardzo ważną rolę w tych działaniach odgrywały organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które uznawano za kluczowe ośrodki dalszego przekazywania informacji.¹⁵ Swój przekaz kierowano do środowisk związków zawodowych, stowarzyszeń kobiecych, ekologicznych, konsumenckich, a także młodzieżowych. Kampanii informacyjnej towarzyszyła powszechna dystrybucja niewielkich publikacji napisanych prostym i jasnym językiem, wiele informacji przekazywano przez radio i telewizję.

Po reorganizacji Komisji Europejskiej doszło w pierwszym okresie do nieporozumień kompetencyjnych między rzecznikami prasowymi a X Dyrekcją Generalną. Dość szybko jednak konflikt został zażegnany, co umożliwiło kontynuowanie pracy i współdziałanie. W swoich codziennych przekazach rzecznicy starali się umieścić działania wspólnotowe w kontekście polityk państw członkowskich i reszty świata. W ich kompetencjach, oprócz dotychczasowych zadań, znalazło się przekazanie odpowiedzi na pytania pisemne zadane przez posłów Parlamentu Europejskiego. Zajmowali się oni również gromadzeniem wycinków prasowych na tematy wspólnotowe ze 100 tytułów czasopism z całego świata (dziennie około 250 artykułów). Jako ciekawostkę można dodać, że w 1974 r. przy Wspólnotach Europejskich było akredytowanych dwóch polskich dziennikarzy.

Adresatami informacji kierowanej poza granice Wspólnot byli przede wszystkim główni partnerzy handlowi Wspólnot oraz kraje

¹⁵ Parlament Europejski wyraził opinię, że ten kierunek działań Komisja Europejska powinna intensywniej rozwijać. Por.: *Resolution on the information programme and the complementary information programme for 1975*, O.J., C 128, 9.06.1975, s.12.

stowarzyszone, a także państwa Ameryki Łacińskiej. Nowością tego okresu stało się nawiązanie współpracy z krajami basenu Morza Śródziemnego. Po podpisaniu porozumień w Mashreku działania informacyjne w tym regionie zostały zintensyfikowane. Ważną rolę w polityce informacyjnej odgrywały państwa europejskie (EFTA i kandydujące), na opinie których starano się wpłynąć za pośrednictwem dziennikarzy i parlamentarzystów. Najważniejszą rolę odgrywały biura informacyjne oraz przedstawicielstwa Komisji Europejskiej, które oddziaływały przez znane osobistości świata polityki i biznesu. Do działań informacyjnych wykorzystywane były również biura informacyjne ambasad państw członkowskich w państwach trzecich. W krajach AKP programy informacyjne dostosowywano do warunków lokalnych. W 1979 r. po raz pierwszy przygotowano broszury o Wspólnotach w języku rosyjskim i dostarczono je do ambasad państw członkowskich w Związku Radzieckim.

W latach 70. XX w. przeprowadzony został pierwszy etap komputeryzacji systemu wewnętrznej dokumentacji Komisji Europejskiej. Celem była modernizacja i kompatybilność systemów informacyjnych, tworzenie indeksów oraz rozwiązanie problemu komunikacji między instytucjami. Prace te zmusiły Komisję Europejską do utworzenia stanowiska urzędnika informacyjnego (*information officer*) w każdym jej departamencie. Rozpoczęto także tworzenie systemu informacji prawnej, który pierwotnie miał służyć Komisji, a z czasem przekształcił się w system publicznie dostępny.¹⁶

1980–1992. Okres stabilizacji

Lata 80. XX w. są dla polityki informacyjnej okresem stabilizacji przechodzącym chwilami w stagnację. Komisja Europejska nie dokonywała wówczas żadnych istotnych zmian, jedynie kontynuowała przedsięwzięcia podjęte wcześniej. Podyktowane to było prawdopodobnie pewnością, że stopień intensywności działań informacyjnych odpowiada dynamice procesu integracji, oraz ograniczeniami finansowymi i kadrowymi, których nie uniknęła także polityka informacyjna.

W odmienny sposób do problematyki działań informacyjnych podchodził Parlament Europejski, który w tym okresie wydał kilka

¹⁶ Publiczny dostęp do tego systemu zaleciła Rada Unii Europejskiej (por.: *Council Resolution of 26 November 1974 on the automation of legal documentation*, O.J., C 20, 28.01.1975, s.2–3).

znaczących rezolucji.¹⁷ Jego ożywiona działalność była związana z wyborami bezpośrednimi, które wymuszały przeformułowanie prowadzonej polityki informacyjnej. Wybory z 1979 r. przyniosły pierwsze doświadczenia w tym zakresie i na ich podstawie starano się udoskonalić działania. Analiza trzech pierwszych programów informacyjnych związanych z wyborami do Parlamentu Europejskiego (1979, 1984, 1989) pozwala zauważyć pewną prawidłowość. W roku wyborczym i w roku poprzedzającym wybory parlamentarne zakres środowisk, do których kierowany był przekaz, zawsze rozszerzano, natomiast po wyborach powracano do standardowych działań skierowanych do kluczowych grup odbiorców.

W dokumentach z tego okresu Parlament Europejski wyraźnie oddzielał swoją politykę informacyjną od prowadzonej przez Komisję Europejską. Stan ten tłumaczono odrębnymi zadaniami informacyjnymi tych dwóch instytucji. Komisja odpowiadała za poinformowanie obywateli o długookresowych celach Wspólnot i o prowadzonych przez nie politykach, natomiast zadaniem parlamentarnych służb informacyjnych było zwrócenie uwagi obywateli na rolę, jaką odgrywa Parlament i jego posłowie. Ten akt separacji nie wykluczał możliwości współpracy międzyinstytucjonalnej, którą nawiązywano szczególnie przed wyborami parlamentarnymi.

W omawianym okresie warto zwrócić uwagę na kampanie informacyjne, które stały się już jednym z podstawowych narzędzi komunikowania. Komisja Europejska ze względu na ograniczone środki wiedziała, że nie poinformuje wszystkich mieszkańców państw członkowskich o wszystkim, co robią Wspólnoty w ich imieniu. Dlatego co roku bardzo precyzyjnie wybierano tematy, które miały być promowane. Adresatami tych działań byli najczęściej nie wszyscy mieszkańcy, ale wybrane grupy odbiorców – takie, które w największym stopniu mogły wpłynąć na opinie innych ludzi. W kampaniach informacyjnych największą rolę odegrały radio i telewizja, ponieważ okazały się najskuteczniejszym środkiem docierania do mas (dużo lepszym niż np. prasa). Obecność tematyki integracyjnej w środkach masowego przekazu była jednym z

¹⁷ *Resolution on the information policy of the European Community, of the Commission of the European Communities and of the European Parliament*, O.J., C 28, 9.02.1981, s.74–81; *Resolution on the information policy of the European Communities for the 1984 direct elections*, O.J., C 68, 14.03.1983, s.109–112; *Resolution on the European Community's information policy*, O.J., C 7, 12.01.1987, s.111–114; *Resolution on controlling the use of the appropriations ear-marked for the information policy of the institutions*, O.J., C 47, 27.02.1989, s.142–144.

kluczowych problemów, z którymi borykały się Komisja i Parlament Europejski.

Na początku lat 80. XX w. nacisk kładziono na następujące tematy: polityka energetyczna, restrukturyzacja przemysłu stalowego, technologie informacyjne, dialog Północ – Południe. Starano się również pokazać potencjał Wspólnot, zwłaszcza w rozwiązywaniu problemów ponadnarodowych, oraz to, że dla integracji europejskiej nie ma alternatywy.¹⁸ Wkrótce tematy te przybrały postać krótkich haseł, np. „*Europa »dwunastki«*”, „*Europa technologii*”,¹⁹ „*Europa ludzi*”. Kampanie opracowywane były zwykle dla konkretnego państwa członkowskiego (np. dla Danii i Grecji w latach 1985–1987, na temat znaczenia pomocy finansowej Wspólnot Europejskich na poziomie lokalnym) lub w związku z jakąś imprezą, np. zawodami sportowymi. W połowie lat 80. głównym tematem kampanii były: rozszerzenie (o Hiszpanię i Portugalię), telewizja bez granic oraz Jednolity Rynek. Ostatni z wymienionych tematów stał się wkrótce wiodącym i pozostał nim aż do roku 1992. Na początku lat 90. dodatkowo promowano rolę Wspólnot w świecie oraz spójność społeczną, unię gospodarczo-walutową oraz znaczenie konferencji międzyrządowych.

Na przełomie lat 80. i 90. XX w. kampanie oraz inne działania informacyjne zostały podporządkowane programowi informacji priorytetowych (*priority information programme* – PIP), który stał się podstawową formą ich koordynacji. W programie tym dokonywano, oprócz wyboru dominujących tematów, selekcji grup docelowych. Prawie niezmiennie przekaz kierowany był do pracowników i związków zawodowych, młodzieży oraz, na wyraźne życzenie Parlamentu Europejskiego, także do kobiet.

Krótkiego komentarza wymaga udział Wspólnot w imprezach sportowych i wystawach międzynarodowych oraz organizacja Dnia Europy. Pomysł wykorzystania zawodów sportowych do promowania Wspólnot Europejskich pojawił się w sprawozdaniu za rok 1986 i zagościł tam na wiele lat. Wspólnoty prezentowały się podczas mistrzostw pływackich, regat, wyścigów kolarskich oraz igrzysk olimpijskich, wykorzystując przede wszystkim transmisje

¹⁸ Stwierdzenie to zostało kilka lat później poparte dużym opracowaniem znanym powszechnie pod nazwą raportu Cecchiniego na temat „cost of non-Europe”.

¹⁹ W 1985 r. w Strasburgu przeprowadzono minikampanię informacyjną na temat nowych technologii zorganizowaną wspólnie przez Komisję i Parlament Europejski. Była to pierwsza wspólna kampania tych instytucji nie dotycząca wyborów parlamentarnych.

przykuwające uwagę milionów widzów. Przykład starannego przygotowania do imprez sportowych zawiera sprawozdanie Komisji dotyczące zaangażowania Wspólnot w igrzyska zimowe, letnie oraz paraolimpiadę roku 1992.²⁰

Udział w wystawach międzynarodowych był jednym z ważnych działań informacyjnych w pierwszych latach integracji europejskiej. Z czasem ograniczano go jednak. W połowie lat 80. Komisja Europejska postanowiła powrócić do tej tradycji, ale dokonała wyraźnej selekcji imprez, w które się angażowano. Postanowiono także, że stanowiska poszczególnych państw członkowskich na tych wystawach będą lokowane obok siebie i że będzie podkreślany ich wspólnotowy związek. W latach 80. narodziła się tradycja świętowania Dnia Europy (9 maja) oraz celebrowania uroczystości związanych z ważnymi wydarzeniami, np. przystąpieniem do Wspólnot nowych członków, ewentualnie rocznic członkostwa. Imprezy te stawały się pretekstem do nagłaśniania w mediach tematu integracji europejskiej oraz jej pozytywnego znaczenia dla społeczeństw państw członkowskich.

Wzorem ubiegłych lat rozrastała się sieć biur informacyjnych Komisji Europejskiej, do których docierała coraz większa liczba pytań od obywateli. Przede wszystkim stworzono, za przykładem Wielkiej Brytanii, oddziały regionalne biur informacyjnych Komisji w pozostałych państwach członkowskich, a także nowe biura informacyjne poza granicami Wspólnot – w Canberze (Australia) i Belgradzie (Jugosławia). Pozytywny przykład centrów dokumentacji europejskiej skłonił Komisję Europejską do utworzenia kolejnych sieci ośrodków informacji:

- Carrefours – ośrodków informacji dla rolników i środowisk wiejskich,
- centów euro-info mających pomagać małym i średnim przedsiębiorstwom w wykorzystaniu możliwości Jednolitego Rynku,
- Info-Point Europe dostarczających wszystkim zainteresowanym podstawowych informacji na temat Wspólnot.

W nadchodzących latach sieci informacyjne miały się stać jednym z najważniejszych narzędzi informacyjnych. Oprócz tego Komisja Europejska w ramach projektu „Symbiosis” starała się zaangażować władze lokalne, stowarzyszenia i organizacje europejskie w

²⁰ *Report on the Community's involvement in the 1992 olympic games*, Bruxelles, 18.12.1992, COM(1992)575.

rozpowszechnianie w jak najszerszych kręgach odbiorców informacji na tematy europejskie.

W zakres działalności informacyjnej Wspólnot Europejskich wchodzi również konsultacje społeczne, o których wspomina się w sprawozdaniach od początku lat 80. Konsultacje te dotyczyły energetyki, rolnictwa, polityki gospodarczo-społecznej, zatrudnienia i edukacji. Były one najczęściej przeprowadzane ze związkami zawodowymi oraz z Europejskim Forum Młodzieżowym, przekształcając się z czasem w dialog społeczny. Zbieranie opinii i stanowisk o prowadzonych przez Wspólnoty politykach i przedsięwzięciach stanie się w przyszłości bardzo ważnym kierunkiem działań informacyjnych Komisji Europejskiej.

Kolejną nowością tego okresu było uregulowanie kwestii dostępności dokumentów archiwalnych. We Florencji utworzono Archiwum Historyczne Wspólnot Europejskich oraz opracowano procedury przekazywania do niego dokumentów instytucji wspólnotowych. Wydano również stosowne decyzje dotyczące publicznego dostępu do dokumentów niejawnych.²¹ Każdego roku Komisja Europejska odnotowywała w sprawozdaniach udostępnienie publiczności kolejnej partii dokumentów archiwalnych. Zastanawiające jest, że problematyka dostępu do dokumentów archiwalnych została uregulowana we Wspólnotach wcześniej niż podstawowe zasady dostępu do dokumentów instytucji.

W latach 80. daje się zauważyć bardzo niewielkie zainteresowanie działaniami informacyjnymi skierowanymi poza granice Wspólnot. Dopiero początek lat 90. i zmiany zachodzące w Europie Środkowo-Wschodniej dały nowy impuls pracom w tym kierunku. Przy tej okazji Komisja Europejska zweryfikowała całą swoją politykę w tym zakresie. Przede wszystkim potwierdzono, że działania te podporządkowane są polityce handlowej Wspólnot. Uznano również za konieczne utworzenie we wszystkich przedstawicielstwach Komisji Europejskiej biur informacyjnych oraz odpowiednie przygotowanie kadr do pełnienia zadań informacyjnych, priorytetowo traktując na tym polu przedstawicielstwa tworzone w Europie (w Moskwie, Budapeszcie, Warszawie, Pradze, Sofii i Bukareszcie). Podjęto również próby oceny potrzeb informacyjnych państw bałtyckich oraz prze-

²¹ A.Ogonowska, *Dostęp do dokumentów Unii Europejskiej w: Źródła informacji o Unii Europejskiej. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2006, s.41–73.

prowadzono specjalne działania informacyjne związane ze zjednoczeniem Niemiec.

Niewielkiego komentarza wymagają również prace Urzędu Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, który kontynuował swoje działania zmierzające do komputeryzacji i automatyzacji procesów wydawania i dystrybucji publikacji. Ważnym zadaniem stało się obniżenie kosztów przez częściowe zastąpienie informacji drukowanej mikrofilmami oraz publicznie dostępnymi bazami danych (np. TED lub CELEX). Po raz pierwszy na większą skalę ujawniły się również problemy z tłumaczeniami. Najwięcej związanych było z wprowadzeniem greki do systemu językowego Wspólnot.

Krótkiej wzmianki wymaga również projekt Jean Monnet, który stanowił istotne wsparcie dla działań informacyjnych na wyższych uczelniach. Zakładał on finansowe wsparcie dla wykładowców i prowadzonych przez nich badań oraz zajęć dydaktycznych dotyczących integracji europejskiej.

Omawiany okres zamyka kryzys roku 1992 związany z ratyfikacją Traktatu z Maastricht. Wydarzenie to dobitnie świadczyło, że dotychczasowa polityka informacyjna nie dotrzymała kroku nowym wyzwaniom, jakie postawiły przed sobą Wspólnoty. Rok 1991 kończy epokę działań informacyjnych, które stanowiły jedynie uzupełnienie działalności Wspólnot.